

Lulesamisk Hjelpearck – Nivå II

Utvidet grammatikk og kasussystem | Julevsámegiella | LK20

Stadieveksling (Fullstendig)

Konsonanter veksler mellom **sterkt** og **svakt** stadium.

Alle vekslinger

Sterk	Svak	Eks.
pp	p	láhppe → láhpe
tt	t	gáhtta → gáhta
kk	k	bækkos → bækos
hkk	hk	máhkke → máhke
hpp	hp	–
htt	ht	–
ll	l	guolle → guole
nn	n	ánne → áne
mm	m	ámme → áme
ddj	dj	báddje → bádje

Når brukes hvilket stadium?

- **Sterkt:** Nom. sg., Ess.
- **Svakt:** Gen., Akk., Ill., Iness., Elat., Kom., Abess.

Eksempler med stadieveksling

- *guolle* (fisk) → *guole* (fisker/fiskens)
- *giella* (språk) → *giela* (språkets)
- *báddje* (panne) → *bádje* (pannens)

Alle 9 kasus

Kasus – 9 kasus

1. **Nominativ** – subjekt
2. **Genitiv** – eie, nektelse
3. **Akkusativ** – objekt
4. **Illativ** – bevegelse inn i
5. **Inessiv** – inne i
6. **Elativ** – bevegelse ut av
7. **Komitativ** – sammen med
8. **Abessiv** – uten
9. **Essiv** – som, i egenskap av

Bøyning: guolle (fisk)

Kasus	Ent.	Fl.
Nom.	guolle	guole
Gen.	guole	guolij
Akk.	guolev	guolijt
Ill.	guollaj	guolijda
Iness.	guolen	guolijn
Elat.	guoles	guolijjs
Kom.	guolijn	guolijgum
Abess.	guoleda	guolijda
Ess.	guollen	guollen

Bøyning: giella (språk)

Kasus	Ent.	Fl.
Nom.	giella	giela
Gen.	giela	gielajj
Akk.	gielav	gielajt
Ill.	giellaj	gielajda
Iness.	gielan	gielajn
Elat.	gielas	gielajjs
Kom.	gielajn	gielajgum
Abess.	gielada	gielajda
Ess.	giellan	giellan

Kasusbruk i setninger

- **Nom:** *Guolle le buorre.* (Fisken er god.)
- **Gen:** *Guole ránne.* (Fiskens farge.)
- **Akk:** *Bárráv guolev.* (Jeg spiser fisk.)
- **Ill:** *Mánáv skoáldaj.* (Jeg går til skolen.)
- **Iness:** *Lev skoálan.* (Jeg er på skolen.)
- **Elat:** *Boahtáv skoálas.* (Jeg kommer fra skolen.)
- **Kom:** *Boahtáv ieddijn.* (Jeg kommer med mor.)
- **Abess:** *Mánná gir'jeda.* (Uten bok.)
- **Ess:** *Lev áhpen.* (Jeg er som elev.)

Verbkonjugasjon

Presens: liehket (å være)

	Ent.	Tot.	Fl.
1. p.	lev	len	lep
2. p.	le	lehpen	lehpet
3. p.	le	lægan	li

Preteritum: liehket

	Ent.	Tot.	Fl.
1. p.	lijjiv	lijjijma	lijjijma
2. p.	lijjij	lijjijda	lijjijda
3. p.	lijj	lijjiga	lijjin

Preteritum: boahitet

	Ent.	Tot.	Fl.
1. p.	bádiv	bádivma	bádivma
2. p.	bátij	bátijda	bátijda
3. p.	bádij	bádijga	bátijn

Nektelsesverb

Nektelsesverbet **ij** brukes:

	Ent.	Tot.	Fl.
1. p.	iv	en	ep
2. p.	i	ehpen	ehpet
3. p.	ij	ægan	e

Eksempler:

Mán iv boade. – Jeg kommer ikke.
Sán ij boade. – Han/hun kommer ikke.

Viktige verb

- **liehket** – å være
- **adnet** – å ha
- **boahitet** – å komme
- **mannat** – å gå
- **viehkát** – å løpe
- **mujttet** – å huske
- **hupmat** – å snakke
- **tjállet** – å skrive
- **láhkat** – å lese
- **bárrát** – å spise

Pronomen

Personlige pronomen

	Ent.	Tot.	Fl.
1. p.	mán	máj	mij
2. p.	dán	dáj	dij
3. p.	sán	sáj	sij

Pronomen i kasus

Kasus	mán	dán	sán
Nom.	mán	dán	sán
Gen.	muv	duv	suv
Akk.	muv	duv	suv
Ill.	munji	dunji	sunji
Iness.	mujna	dujna	sujna
Elat.	mujsta	dujsta	sujsta
Kom.	mujnna	dujnna	sujnna

Spørrende pronomen

- **gi** – hvem
- **mij** – hva
- **guhtie** – hvilken
- **gáktie** – hvordan
- **gánná** – hvor
- **gá** – når
- **manne** – hvorfor

Possessive suffiks

- **-m/-n** – min/mitt
- **-d/-t** – din/ditt
- **-s** – hans/hennes/dens

Eksempel:

gir'jem – min bok

gir'jed – din bok

gir'jes – hans/hennes bok

Tallord

Grunntall 1-20

1	akta	11	aktanuppeláhke
2	guokta	12	guoktaláhke
3	gálmma	13	–
4	niellja	14	–
5	vidá	15	–
6	guhta	16	–
7	gietjav	17	–
8	gáktsa	18	–
9	aktse	19	–
10	láhke	20	guoktalák

Høyere tall

- **100** – tjuohte
- **1000** – duhá

Ordenstall

- **1.** – vuostasj
- **2.** – nubbe
- **3.** – goalmát
- **4.** – nieljád
- **5.** – vidát

Nyttige fraser

Hilsener

- **Buorre beaivve!** – God dag!
- **Buorre idet!** – God morgen!
- **Buorre eahket!** – God kveld!
- **Moadde! / Báj báj!** – Ha det!
- **Gijto!** – Takk!
- **Ájtu gijto!** – Tusen takk!
- **Buoris!** – Velkommen!

Presentasjon

- **Mij la duv namma?** – Hva heter du?
- **Muv namma le...** – Jeg heter...
- **Gánná le dán ærro?** – Hvor kommer du fra?
- **Mán lev ... ærro.** – Jeg kommer fra...
- **Man vuoras le dán?** – Hvor gammel er du?
- **Mán lev ... jage vuoras.** – Jeg er ... år gammel.

Daglige uttrykk

- **Gáktu manná?** – Hvordan går det?
- **Buoragit manná.** – Det går bra.
- **Juo.** – Ja.
- **Ij.** – Nei.
- **Ándagis.** – Unnskyld.
- **Iv diehtá.** – Jeg vet ikke.
- **Iv ádá.** – Jeg forstår ikke.
- **Gá le dát?** – Hva er dette?

Spørsmål

- **Manne?** – Hvorfor?
- **Gánná?** – Hvor?
- **Gá?** – Når?
- **Gáktie?** – Hvordan?

Samisk kultur

Sápmi – Sameland

- Strekker seg over Norge, Sverige, Finland og Russland
- Lulesamisk område: Nordland og Nord-Sverige
- Hovedområder: Tysfjord, Hamarøy, Jokkmokk

Reindrift (boatsojsujttuo)

- Tradisjonell næring
- **boatsoj** – rein
- **herge** – kastret reinokse
- **áldo** – simle (hunrein)
- **sarvva** – reinbukk
- **miesie** – reinkalv
- **rájddo** – reinflokk

Duodji (samisk håndverk)

- **gáhtte** – lavvo/gamme
- **gákti** – samisk kofte
- **bælljuo** – belte
- **skuovva** – skaller (sko)
- **giev** – kåftepose

Viktige datoer

- **6. februar** – Samefolkets dag
- Markeres med flagg og kulturarrangementer
- Jokkmokks marked (første helga i februar)

Utvidet ordforråd

Familie

- **áhttie** – far
- **ieddne** – mor
- **vielja** – bror
- **oabbá** – søster
- **áhkko** – bestemor
- **áddjá** – bestefar
- **mánná** – barn
- **fuolkke** – familie

Ukedager

- **mánnodahka** – mandag
- **dijstahka** – tirsdag
- **gasskavahko** – onsdag
- **duorastahka** – torsdag
- **bierjedahka** – fredag
- **lávvodahka** – lørdag
- **sádnábiejvve** – søndag